

פרק יא וזה לעומת זה רשע וטוב לו לעומת צדיק
 ורע לו דהיינו שהטוב שבנפשו האלהי שבמוחו ובחלל הימני שבלבו כפוף ובטל לגבי הרע מהקליפה שבחלל השמאלי וזה מתחלק גם כן לרובות מדרגות חלוקות בענין כמות ואיכות הביטול וכפיפת הטוב לרע ח"ו יש מי שהכפיפה והביטול אצלו מעט מזער ואף גם זאת אינו בתמידות ולא תדיר לפרקים קרובים אלא לעתים רחוקים מתגבר הרע על הטוב וכובש את העיר קמנה הוא הגוף אך לא כולו אלא מקצתו לכד שיהיה סר למשמעתו ונעשה לו מרכבה ולבוש להתלבש בו א' משלשה לבושיה הנ"ל דהיינו **מז** או כמעשה לכד לעשות עבירות קלות ולא חמורות ח"ו או כדיבור לכד לדבר אבק לשון הרע וליצנות וכהאי גוונא או במחשבה לכד הרהורי עבירה הקשים

"ע"ש בח"א מהרש"א וע"ס נתיבות עולם מהג' מהר"ל מפראג נתיב הפרישות פ"ב ע"ש - הצ"צ"

אינו בתמידות (היינו בלי הפסק. ב' אופני תמיד חגיגה כו:). **תדיר** (תרגומו של תמיד. פיה"מ זבחים י' א'). **לעתים רחוקים** (ביחזקאל יב' כז' רחוקות. עייג"כ נחמי' ט' כח', יג' לא'. אבל עזרא י' יד' "לע. מזומנים". וכ"ה נחמי' י' לה'. וכ"כ לקמן פ' יב' יג' כו'. וכ"ה יד' ת"ת א' יב'. אגה"ק יב'). **אבק לה"ר וליצנות** (לכאורה ליצנות מהחמורים היא וכדאיתא סוטה מב' ע"ז יח: ואולי קאי אבק גם אליצנות). **ה"ע הקשים מע'** (יומא כט'. ולכאורה גם כאן קאי בתאות נשים, דאלתה"כ מאי איסור יש בדבר שיקרא רשע. ועל"ק פי"ב.

מ"מ, הגהות והערות קצרות - עם פענוחים

אינו בתמידות ולא תדיר כו' אלא לעתים רחוקים: אפ"ל: "בתמידות" - בעה"ב, "ולא תדיר" - אורה, "אלא לעתים מזומנים" - הלך (סוכה נב, ב). (תניא בצירוף ח"ו וכי' ע"ר)

אינו בתמידות: תמיד היינו בלי הפסק. ולהעיר מב' אופני תמיד בחגיגה כו:.
 תירו: תרגומו של תמיד. פיה"מ להרמב"ם זבחים פ"י מ"א.
 לעתים רחוקים: ביחזקאל יב' כז' כתיב "לעתים רחוקות" (לשון נקבה) ולא רחוקים (לשון זכר). ועייג"כ נחמי' ט' כח' ("רבות עתים"), יג' לא' ("בעתים מזומנות"). אבל בעזרא י' יד' "לעתים מזומנים". וכ"ה נחמי' י' לה'. וכן כתב אדה"ז לקמן פ' יב' יג' ("בעתים מזומנים") כו' ("בעתים קבועים"). וכ"ה ביד הל' ת"ת פ"א ה"ב ("בעתים מזומנים"). אגה"ק יב' ("עתים מזומנים").¹

1) ושם (ובפרש"י) - בנוגע ליצנה: "בתחלה קראו הלך ועובר דרך עליו ואינו מתאכסן עמו, ולבסוף קראו אורה (אכסנאי), ולבסוף קראו איש" (בעל הבית). - המו"ל.

אבק לשון הרע וליצנות: לכאורה, ליצנות מהחמורים היא, וכדאיתא בסוטה מב' ע"ז יח:, ולמה נזכרה כאן בנוגע לעבירות קלות. ואולי קאי תיבת אבק (לא רק על לשון הרע, אלא) גם אליצנות. הרהורי עבירה הקשים מעבירה: יומא כט'. ולכאורה גם כאן קאי בתאות נשים (כבהמשך הענין "בענין זיווג זכר ונקבה", אלא שכאן קאי כשמהרהר בעבירה לעשותה, ואח"כ מוסיף ש"גם אם אינו מהרהר בעבירה לעשותה אלא כו"), שבזה "עובר על אזהרת התורה ונשמרת". שלא יהרהר כו", ולכן נקרא רשע (כפי שממשך ש"באחת מכל אלה. נקרא רשע בעת ההיא"), דאי לא תימא הכי (אם לא נאמר שקאי בהרהור דתאות נשים דוקא, אלא נאמר ש"ה גם בהרהור ע"ד שאר עבירות), מאי איסור יש בדבר שיקרא רשע, היכן מצינו שבשביל מחשבת עבירה (מחשבה בלבד) נקרא רשע. ועיין לקמן פי"ב. "ע"ש בח"א מהרש"א, ועיין ספר נתיבות עולם מהגאון מהר"ל מפראג נתיב הפרישות פ"ב ע"ש - הצ"צ".¹⁰

1) ושם: "שלחן כתיב ב' תמיד מנורה לא כתיב בה תמיד", ובפרש"י: "כלומר, תמידין האמורין במנורה לא תמיד יומם ולילה קאמר אלא תמיד מלילה ללילה. . . אבל תמיד האמור בשלחן תמיד יום וליילה הוא". 2) ושם: "כל התדיר מחבירו כו', פירוש תדיר תרגום תמיד תדירא". 3) אולי הטעם שהציון לאגה"ק אינו מופיע בהמשך לשאר הציונים לתניא שלפנ"ז (אלא לאחרי ההפסק בהציון ל"ד) - מפני שהדיק באגה"ק אינו כמו בתניא, כיון ש"נלקטו". מהעתקות" ויתכן ש"תמצא איזה טעות" (כלשון הסכמת הרבנים לצירוף אגה"ק לספר התניא). 4) בסוטה שם: "ארבע כיתות אין מקבלות פני שכניה, כת ליצים וכו'". ובע"ז שם: "כל המתלוצץ יסורין באין עליו. . . מזונותיו מתמעטין. . . נופל בגיהנם. . . גורם כלי' לעולם. . . קשה היא שתחילת' יסורין וסופו כלי'". 5) ראה גם "לקוטי פירושים" כאן. 6) הטעם שרבינו לא מציין לפרש"י ביומא שם "הרהורי עבירה, תאות נשים" - "י"ל, לפי שרש"י מפרש ש"קשים להכחיש את בשרו יותר מגופו של מעשה", שאין זה שייך להאיסור שבדבר מצד אזהרת התורה ונשמרת גו' (ולהעיר גם מקושיית הנתיבות עולם (המובא לקמן בפנים) על פרש"י, "ד"הוי לי' לומר הרהורי אשה קשים מן המעשה, דלא תליא בזה מידי מה שהוא הרהור עבירה"). 7) לכאורה כוונת רבינו להמבואר שם (זי, ב) אודות בינוני, "שבדבר איסור (איזה שיהי') אינו עולה בדעתו לעשות האיסור בפועל ממש ח"ו" - אף שבגלל מחשבה בלבד אינו נקרא רשע. ומ"ש שם ש"המהרהר ברצון נק' רשע באותה שעה" - ה"ז רק בנוגע ל"הרהורי עבירה הקשים מעבירה", וזהו תאות נשים. 8) ליומא שם: "רש"י פי' כו'. ועי' במפרשים דרכים אחרים. ועי' ע"פ מ"ש בהוריות (י: ונזיר (כג:)) משל לוט וב' בנותיו הם שנתכוונו לשם מצוה צדיקים ילכו בהם, לוט שנתכוין לשם עבירה ופושעים יכשלו גו'. ואפי' הרהור בלא עבירה, כגון נתכוין להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון סליחה וכפרה כדקאמר התם במס' נזיר". ולכאורה הכוונה שמדבריו משמע שאין זה רק בתאות נשים, אלא גם בכל האיסורים, ש"טעון סליחה וכפרה" גם על מחשבה בלבד - אף שאין להוכיח מזה שנקרא רשע. 9) "אין עבירה של זנות בלא הרהור זנות, והרהור של זנות כאשר הוא בעבירה יותר קשה מן המעשה של זנות עצמו. . . הרהור לחוד ג"כ עבירה גדולה היא, שהרי כאשר עושה העבירה בעצמה הרהור ממנה יותר קשה מן העבירה, לכן אף אם אין כאן רק הרהור בלא גוף המעשה הוא חטא גדול. . . וזה מפני כי כח הרהור יותר קשה. . . כמו קשה מאד לפי שהוא ע"י המחשבה שהמחשבה היא שכלית והשכל הוא קשה יותר מגוף המעשה שהוא מעשה חמרי ואינו קשה כמו הרהור שהוא ע"י המחשבה". 10) נדפס בקיצורים והערות לתניא ע' לה.

לקוטי אמרים

טז

מ"מ הגהות
והערות קצרות פו

התורה (דברים כג' י'). **שלא יהרהר כו' (ע"ז כ: כתובות מו.)**. או **שהיא כו' (קאי א"במח' לבד" שהיא שעת הכושר כו.)**. באבות (ג' ד'. וצ"ע מה היא הראי' ממתני' דאבות, דכאן קאי בעון בטול ת"ת, ושם קאי מפנה לבו אניעור בלילה – ולפי גרסתו כאן ובסיל' ומפנה לבו ולא והמפנה לבו וכדאיתא בנ"כ המשנה – דמתחייב בנפשו, דחסר שמירה מהמזיקין). ר"י דורש (יומא פו. הובא באגה"ת). **מודה ועוזב (ע"ד משלי כח' יג.)**. וע"ז ארז"ל (ר"ח יראה פ"ג בשם ס' חסידים). **רוב הרשעים כו' (צ"ע מלקו"ת במדבר א' ד.)**.

מעבירה וגם אם אינו מהרהר בעבירה לעשותה אלא בענין זיווג זכר ונקיבה בעולם שעובר על אזהרת התורה ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר ביום כו' או שהיא שעת הכושר לעסוק בתורה והוא מפנה לבו לבטלה כדתנן באבות הניעור בלילה כו' ומפנה לבו כו' שבאחת מכל אלה וכיוצא בהן נקרא רשע בעת ההיא שהרע שבנפשו גובר בו ומתלבש בגופו ומחטיאו ומטמאו ואח"כ גובר בו הטוב שבנפשו האלהי ומתחרט ומבקש מחילה וסליחה מה' וה' יסלח לו אם שב בתשובה הראויה על פי עצת חכמינו ז"ל בשלשה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש כו' כמ"ש במ"א. ויש מי שהרע גובר בו יותר ומתלבש' בו כל שלשה לבושים של הרע ומחטיאו בעבירות חמורות יותר ובעתים קרובים יותר אך בינתיים מתחרט ובאים לו הרהורי תשובה מבחי' הטוב שבנפשו שמתגבר קצת בינתיים אלא שאין לו התגברות כל כך לנצח את הרע לפרוש מחטאיו לגמרי להיות מודה ועווב ועל זה אמרו רז"ל רשעים מלאים חרטות שהם רוב הרשעים שיש

לקוטי פירושים

מ"מ. הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

אבק לשון הרע וליצנות: לכאורה פשוט דתיבת "אבק" קאי גם על "וליצנות" (דאלת"כ ה"ז חמור מאבק לה"ר, ומה בכלל איסור דליצנות שייכותו כאן). ומש"כ בע"ז תוספתא: דרק ד' אבקות הן, י"ל דנקט דוגמא אחת בדיבור האסור ורע (לשון הרע).

(שט)

נקרא רשע בעת ההיא שהרע שבנפשו גובר בו וכו' ואח"כ גובר בו הטוב כו' ומתחרט כו' וה' יסלח ל אם שב בתשובה הראויה: ולענין שכר ועונש נקרא או צדיק גמור, כדלעיל פ"א, אבל לענין אמיתת השם נקרא רשע וטוב לו, ואפילו לא בינוני, כי, גם לאחר ששב בתשובה הראויה הוא במצב כזה (ששייך) שילעתיים החוקים מתגבר עליו כו'.

(משפירוס בספר התניא ע"י 124. תניא הניל ע"י רכירכא)

2 א. ג.

ועל זה אמרו רז"ל: ר"ח שער היראה פ"ג בשם ספר חסידים ("מלאים חרטות"). שבט מוסר פכ"ח בשם מרז"ל – "כל ימיהם מלאים חרטות" (י).

רוב הרשעים כו': צ"ע מהמבואר בלקו"ת במדבר א' ד' ש"הרשעים מלאים חרטות מבחינת יחידה. בחל' מקיף – דלא כמ"ש כאן ש"רשעים מלאים חרטות" הם רק "רוב הרשעים שיש בחי' טוב בנפשם עדיין", בבחי' פנימיות, משא"כ כשהטוב "נסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה", אינו מתחרט לעולם.

11 בע"ז שם: "ת"ר ונשמרת מכל דבר רע, שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה". ובכתובות שם: "ונשמרת מכל דבר רע מכלן אמר ר' פנחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה". ואולי י"ל הטעם שרבינו מקדים ע"ז לכתובות – משום שבכתובות הוא מאמרו של רפב"י (ובסגנון "מכאן אמר... אל יהרהר כו", שהוא האומר עצה כו', ולא "אזהרת התורה"). 12 ראה תויו"ט: "והמפנה כו', ונ"א ומפנה, והיא ג' הר"ב... וכ"כ במדרש שמואל על לשון הר"ב דגרס ומפנה ול"ג והמפנה. וכתב עוד בשם החסיד ז"ל שטעות הוא שנפל בספרים שכתוב והמפנה" (וכ"ה – ומפנה – בכמה כת"י הדמשנה). 13 ראה המשך דברי התויו"ט שם. ועוד. 14 ראה פ"ה הרע"ב: "הרי זה מתחייב בנפשו, לפי שלילה הוא זמן למזיקים... ואם ה' מחשב בדברי תורה היתה תורתו משמרתו". 15 בתחלתה. 16 "ומודה ועווב ירוחם". 17 הבא בחצע"ג – מהערת רבינו בהמשך מים רבים תרלו" ע"ח.

ולכן (שאפי' ברשע ור"ל יש בבחי' מקיף). ארז"ל (סנה' לט.). כל בי עשרה (מישראל מי שיהיו). שריא (עליהם מלמע'). עיין אגה"ק סכ"ג. תו"א רד"ה כי עמך מקו"ח. נזכר ג"כ ספל"ה. לקו"ת במדבר יז' א').

בחי' טוב בנפשם עדיין. אך מי שאינו מתחרט לעולם ואין באים לו הרהורי תשובה כלל נקרא רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו כי גבר כל כך על הטוב עד שנסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה ולכן ארז"ל אכל בי עשרה שכניתא שריא:

מ"מ, הגהות והערות קצרות – עם פענוחים

לקוטי פירושים

ולכן: ההמשך הוא דכיון שאפילו ברשע ורע לו יש טוב, אלא שהטוב שלו עומד בבחי' מקיף, הרי אכל בי עשרה שכניתא שריא, עשרה מישראל איזה שיהי, ועד להפחות ביותר, רשע ורע לו¹⁸. ארז"ל: סנהדרין לט.

תשובה הראוי' כו' בשלשה חלוקי כפרה: כי, בכל אחד מהחלוקי כפרה צ"ל התשובה באופן אחר (בעבירות חמורות – תשובה חזקה יותר וכו'), ולכן, יש לכל א' משלשה חלוקי כפרה – תשובה הראוי' לו.

כל בי עשרה: מישראל, יהיו מי שיהיו (גם הפחות ביותר, רשע ורע לו).

(מזק"ר ש' ז"י ע' 195 הנרה 21 ובשוה"ג)

על פי עצת חכמינו ז"ל: בגמ' בסוף יומא.

שריא: עליהם מלמעלה. עיין אגה"ק סכ"ג. תו"א רד"ה כי עמך מקור חיים – ששם מבואר ששריא עליהם מלמעלה¹⁹. ענין זה נזכר ג"כ לקמן ספל"ה – אבל שם הוא בהמשך לענין ההשראה על הגוף ע"י מצוה²⁰. וראה לקו"ת במדבר יז' א' – שמתפשט מזה גם הארה בפנימיות²¹.

(תניא הנ"ל ע' רכא)

כמ"ש במ"א: כנראה הכוונה לאגה"ת.

(שס)

רשע ורע לו שהרע שבנפשו הוא לבדו נשאר בקרבו: וזה שאמרו חז"ל "אפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון" (דקאי גם על רשע ורע לו) – יש לפרש שהמצוות אינן פועלות בו. וראה תו"א מו, ג והגהות הצ"צ לשם (אוה"ת ויחי (כרך ו') תתשל, ב). דרך חיים קי, ג'.

18 תיבות הקישור – ע"פ אגרות-קודש חכ"ב ע' שצ. 19 באגה"ק שם (קלו, סע"א): "כמו שאמרו חז"ל אכל בי עשרה שכניתא שריא, כלומר עליהם מלמעלה. . ישרה עלינו מלמעלה להיותו בלי גבול ותכלית ואינו מתלבש בנפשותינו ושכלנו". ומוסיף (שם, ב), שהשראת השכינה בעשרה מישראל היא "אף שאינם מדברים בדברי תורה", ויתירה מזה: "אם נעשה מושב לצים בעשרה שכניתא שריא עליהו אין לך עלבונא כו", היינו, שהשראת השכינה בעשרה מישראל היא אפילו במושב לצים – בהתאם להמבואר כאן שאפילו ברשע ורע לו יש בבחי' מקיף. ועד"ז בתו"א שם (מקץ לד, ד): "אפילו ברשע שורה עליו מלמעלה בבחי' מקיף. . בבחי' זו. . כולם שוים לטובה, וכמארז"ל אכל בי עשרה שכניתא שריא וכמ"ש בתניא". 20 ושם (מה, סע"א ואילך): "בעשיית המצוה. . ממשיך הארה. . גם על הגוף הגשמי בבחי' מקיף מלמעלה מראשו ועד רגליו. . וכן אכל בי עשרה שכניתא שריא". 21 ושם: "כשמתפללים בעשרה יתפעל האדם יותר מחמת דאכל בי עשרה שכניתא שריא. . השראה בבחי' מקיף. . ומ"מ מתפשט ע"ז הארה בפנימיות ג"כ שמתפעל יותר באוה"ר" (וראה גם "לקוטי פירושים" כאן).

(זק"ר ש' חט"ו ע' 270 הנרה 15)

רשע ורע לו כו' הטוב כו' נסתלק מקרבו ועומד בבחי' מקיף עליו מלמעלה ולכן ארז"ל אכל בי עשרה שכניתא שריא: מכאן משמע שבחי' זו אינה מאירה בפנימיות כלל (שלכן אינו מתחרט לעולם). וכן משמע בתו"א נד, ג'. אבל לעיל בפ"ו ולקמן באגה"ק סכ"ג משמע שיש השפעה ופועולה מהבחי' ד"שכניתא שריא". ויש לתווכך ע"פ המבואר בלקו"ת שאף ש"אכל בי עשרה שכניתא שריא" אין זה גילוי השכינה אליהם ממש אלא

השראה ששורה מלמעלה בבחי' סובב", "אעפ"כ הוא פועל פעולה בהם כו".

(מזק"ר ש' ז"י ע' 645 הנרה 3. טר"ש תשי"ז ח"א ע' 142 הנרה 7. תנש"א ז"א ע' 414)

אכל בי כו': כמ"פ בתניא (ראה מפתח ענינים לתניא ערך "שכינה"). וצ"ע השינוי "כל" – "אכל".

(תניא הנ"ל שס)

3) עירובין יט, א. חגיגה בסופה. 4) בתו"א שם: "ומ"מ אין ממשיכין כלום". ובאוה"ת שם: "צ"ל דכוונתו שאין נמשך גילוי בנפש", ע"ד הפירוש ד"עבירה מכבה מצוה", ש"מכבה את האור שהי' נמשך להנפש לסייע בעבודת ה' ע"י המצוה שעשה". ובד"ח שם: "גופה של המעשה. . אין לה כיבוי מן הטומאה כלל. . וע"כ גם פושעי ישראל יש להם כו" (המו"ל). 5) ושם: "מקיף הכללי. . אינו מאיר בפנימי כלל וכמארז"ל אכל בי עשרה שכניתא שריא בבחי' מקיף" (המו"ל). 6) דרושי יוה"כ פ סט, ב.